

PIET CREVE
projectmedewerker,
Amsab-ISG

PUBLICATIE

LEO LUCASSEN & JAN LUCASSEN

Winnaars en verliezers

Een nuchtere balans van
vijfhonderd jaar migratie

Leo LUCASSEN & Jan LUCASSEN, *Winnaars en verliezers. Een nuchtere balans van vijfhonderd jaar migratie*, Amsterdam: Bert Bakker, 2011, 304 pp., ISBN: 978 90 351 3643 4.

De broers Leo en Jan Lucassen zijn zowat de peetvaders van het historische migratieonderzoek in Nederland. Dat is niet zo oneerbiedig bedoeld als het klinkt, maar geeft gewoon aan dat zij al jaren op dat terrein toonaangevend zijn.¹ Wanneer zij dan een boek publiceren over vijfhonderd jaar immigratie naar Nederland, zijn de verwachtingen terecht hoog gespannen. De auteurs leggen ook zelf de lat hoog: ze presenteren niet zomaar een overzicht, maar een balans van die periode.

De structuur van het boek is opvallend: het begint vandaag, of preciezer met de periode van de zogenaamde massamigratie (1990-2011) en de maatschappelijke discussie rond migratie en vooral de islam, met eerst Pim Fortuyn als stokebrand en vandaag Geert Wilders. Daarna gaan de auteurs trapsgewijs terug tot 1550 in vier periodes: 1975-1990 met als titel *De multiculturele mythe*, daarna de periode 1945-1975, gevolgd door de periode 1850-1945 met de ons vertrouwde titel *Eigen volk eerst* en ten slotte *Een Gouden Eeuw met een lange nasleep (1550-1850)*. Elk hoofdstuk volgt hetzelfde stramen: een confrontatie tussen de feiten en de meningen in de behandelde periode, met op het einde een balans van winst en verlies voor de nieuwkomers en voor de Nederlandse maatschappij.

Voor de Vlaamse lezer die niet zo vertrouwd is met de Nederlandse geschiedenis, heeft die aanpak het grote voordeel dat de lezer onmiddellijk mee is: zelfs met een

Verzet van de Nederlandsche Toonkunstenaarsbond die een Actiecomité tot weer van buitenlandsche musici had opgericht. In 1934 gingen zij de straat op met de leuze 'In Nederland verhongeren Nederlandsche musici en vertroetelt men buitenlanders'. (uit: Leo LUCASSEN & Jan LUCASSEN, *Winnaars en verliezers*)

beperkte kennis van de Nederlandse actualiteit van het voorbije decennium is dat eerste hoofdstuk vrij makkelijk te volgen. Het is dan aan de lezer om eventueel met de auteurs verder het verleden in te gaan. Vermoedelijk kan die aanpak op dezelfde manier werken voor heel wat Nederlandse lezers.

Vijfhonderd jaar migratie: de tijdspanne uit de ondertitel heeft de verdienste het migratiefenomeen in een langer tijdsperspectief te plaatsen dan gewoonlijk.² Migreren mag dan wel van bij de oorsprong van de mensheid tot een van de meest opvallende kenmerken van de condition humaine behoren, vaak blijft de historische horizon beperkt tot het midden van de jaren 1960, zo ook in Vlaanderen. Dat die in Nederland eeuwen verder teruggaat, heeft vooral te maken met de koloniale geschiedenis van het land en de lange aanwezigheid van mensen uit de kolonies in het moederland.³

In het inleidende stuk *De integratiepessimisten* hebben de auteurs het over de zogenaamde 'linkse kerk' die een verpletterende verantwoordelijkheid zou dragen voor het mislukte immigratiebeleid en voor de kritiekloze bewondering voor de multiculturele samenleving.⁴ De term is overigens gemunt door Pim Fortuyn. De 'linkse kerk' is blijkbaar ook te vinden in Vlaanderen: ook bij ons wordt het amalgaam 'links' beschuldigd van het jarenlang negeren van de maatschappelijke problemen in verband met migratie. Ook in Vlaanderen is sprake van de mythe van een linkse kerk die verantwoordelijk zou zijn voor de mislukking van de multiculturele samenleving.⁵ Het is lang niet de enige gelijkenis tussen Nederland en Vlaanderen die bij de lectuur van dit boek spontaan voor de geest komt.

Een opvallende vaststelling is dat de recente commotie in Nederland over de massamigratie – die vaak uitgedrukt wordt in beelden die met water te maken

hebben zoals golven en overspoelen – niet spoort met de ontwikkelingen op het terrein. Op het moment dat die term te pas en vooral te onpas wordt gebruikt, laten de nuchtere cijfers zien dat er geen sprake is van massa-immigratie: tussen 2002 en 2007 was er in Nederland zelfs een negatief migratiesaldo.⁶ Het is een licht verontrustende gedachte: een oplaaiend maatschappelijk debat waarin nogal wat deelnemers niet gehinderd worden door enige kennis van zaken, maar dat toch een zware slagschaduw werpt op het politieke bedrijf en vooral op de verkiezingen.

De auteurs hebben het verder over twee reducties die het debat over migratie vertroebelen. Er is het amalgaam tussen migratie en islam, waarbij de vaststelling dat de meerderheid van de nieuwkomers níét afkomstig is uit een land met een overwegend moslimbevolking, toch meer dan een nuance is. Een tweede versmaling is die van migranten tot de ‘probleemmigranten’, in Nederland vooral Turken, Marokkanen en Antillianen. Ook in Vlaanderen bestaat die reductie: de stedelijke integratiediensten dragen ongewild bij tot dat beeld, want zij werken bijna uitsluitend rond nieuwkomers die problemen hebben met ‘harde’ thema’s als wonen, werken en schoollopen. Immigranten zoals Chinezen, Indiërs, Amerikanen of immigranten uit West-Europese landen die bij de integratiediensten niet echt in beeld komen, worden vaak niet gezien als migranten, terwijl dat ze dat natuurlijk wel zijn.

De indruk zou kunnen ontstaan dat dit boek een verdoken lofzang is op de weldaden van de immigratie, maar dat is het helemaal niet: de auteurs zijn zeker niet blind voor de kosten van het fenomeen, maar proberen die rigoureuus af te wegen tegen de baten op economisch en sociaal vlak. En daarbij komt een ‘algemeen verspreide mening’ nogal eens op de tocht te staan, bijvoorbeeld dat de Nederlandse overheid de migranten in de hoogdagen van de multiculturele mythe heeft doodgeknuffeld.⁷ Op de binnenflap van het boek staat een uitspraak van de Amerikaanse politicus en socioloog Patrick Moynihan: ‘Iedereen heeft recht op zijn eigen meningen, maar niemand heeft recht op zijn eigen feiten.’ Mochten alle deelnemers in het huidige debat over migratie dit als motto nemen, dan zouden populisme, simplisme en regelrechte idiotie minder kans krijgen. Het werk van de gebroeders Lucassen doet hevige verlangens naar een Belgische/Vlaamse variant.

1 Voor een bibliografie van Leo Lucassen, zie: <http://www.hum.leiden.edu/history/staff/lucassen.html> en voor een bibliografie van Jan Lucassen, zie: <http://www.iisg.nl/staff/jlu.php>, laatst geraadpleegd op 15 juli 2011.

2 De ondertitel verwijst ook naar een uitstekende website over dit onderwerp: <http://www.vijfeeuwenmigratie.nl>, laatst geraadpleegd op 15 juli 2011.

3 Ulbe BOSMA, *Terug uit de koloniën. Zestig jaar postkoloniale migranten en hun organisaties*, Amsterdam: Bert Bakker, 2009.

4 Leo LUCASSEN & Jan LUCASSEN, *Winnaars en verliezers. Een nuchtere balans van vijfhonderd jaar migratie*, Amsterdam: Bert Bakker, 2011, pp. 12-14.

5 Jan BLOMMAERT, *Links van de kerk. De linkerzijde en de multiculturele samenleving*, Antwerpen: Jan Blommaert/Kif Kif vzw, 2011 (te lezen op www.kifkif.be).

6 Leo LUCASSEN & Jan LUCASSEN, *Winnaars en verliezers [...]*, pp. 35-36.

7 Leo LUCASSEN & Jan LUCASSEN, *Winnaars en verliezers [...]*, p. 65 en volgende.

WILLIE VERHOYSEN
historicus

PUBLICATIE

ERNESTAN

You Anarchist, You!

ERNESTAN, *You Anarchist, You!*, Berkeley/Londen: Kate Sharpley Library, 2009, 25 pp., ISBN: 978 18 7360 579 0.

Rond de eeuwwisseling van 1900 beleefde de Belgische anarchistische beweging een bloeiperiode.¹ Die was echter van korte duur, want na de Eerste Wereldoorlog en de Russische Revolutie keerde het tij en kreeg ze de wind flink tegen van enerzijds de sociaaldemocraten van de Belgische Werkliedenpartij en anderzijds de communisten van de Kommunistische Partij van België. De anarchistische organisaties verloren geleidelijk terrein, maar het anarchistische vrijheidsideaal bleef toch nog verschillende mensen in België inspireren. Het bracht tijdens het interbellum, en kort daarna, enkele kleurrijke figuren voort die vaak een stempel konden drukken op maatschappelijke debatten. Een van de bekendste daarvan was Hem Day (Marcel Dieu), die tussen de twee wereldoorlogen op een markante en creatieve wijze de schijnwerpers wist te richten op zijn anarchistische en vooral pacifistische opvattingen. Een anarchistische generatiegenoot van Hem Day was Ernest Tanrez, die opereerde onder de schrijversnaam Ernestan. Net als Hem Day was hij geen groot theoreticus, maar wel een begenadigd schrijver en een begiftigd spreker. Hij schreef talloze artikels en diverse brochures. De Britse uitgeverij Kate Sharpley Library heeft *Tu es anarchiste*, een van zijn laatste brochures, nu vertaald in het Engels en opnieuw uitgegeven onder de titel *You anarchist, you!*

Ernest Tanrez (1898-1954) werd in juli 1898 in Gent geboren in een middenklassegezin met een Franssprekende vader en een Vlaamse moeder. Hij werd diepgaand beïnvloed door de gruwelen van de Eerste Wereldoorlog. Als gevolg van de Grote Oorlog moest hij zijn studie